

Een roman over de milde islam

door Geeske Hovingh

Kader Abdolah: 'Het huis van de moskee', De Geus, Breda - € 22,50

Loop een gemiddelde trein binnen en de kans is groot dat u iemand aantreft met op schoot dat roodwit gekleurde boek van Hosseini, juist ja, *De Vliegeraar*. De sterke verhaallijn afgezet tegen het decor van de opkomende Taliban in Afghanistan, maakt het tot een zeer boeiend boek en dientengevolge een bestseller. In dat genre verschijnen er de laatste jaren meer romans, veelal gesitueerd in de islamitische wereld. Het betreft hier geen diepgrondige politiek-historische analyses, maar vertellingen waarin het grote en het kleine verhaal elkaar op speelse wijze afwisselen. Dat levert uitermate leesbare en leerzame kost op. *Het huis van de moskee* met als setting het Iran van de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw, kan ook tot dit genre gerekend worden.

Kader Abdolah heeft vijf jaar aan dit boek gewerkt en noemt het de kroon op zijn oeuvre. Anderen beamen dit, zo zegt Geert Mak er over: 'Abdolah beschrijft van binnenuit het drama van Iran, van de traditionele islam, van de moderniteit, van het beginnend fundamentalisme, van de verwarring, van de moed en de integriteit daar tegenover.' Het is juist Maks treurige geschiedenis over hoe God verdween uit Jorwerd, waar je aan wordt herinnerd bij het lezen van dit boek. Net als dat Friese dorpje bevindt de Iraanse plaats Senedjan, waar het verhaal zich grotendeels afspeelt, zich in een overgangsfase. Tradities worden verwaarloosd, ja zelfs afgezworen; zo moeten de handgeknoopte tapijten op de bazaar plaats maken voor de veel goedkoper gefabriceerde varianten. Televisie en radio sluipen als dieven in de nacht het slaperige plaatsje binnen, waardoor andere werelden zich openbaren, met alle gevolgen van dien. Een complicerende factor is dat die binnendringende werelden elkaar bijten; bioscopen en onbedekte vrouwen doen onder het bewind van de op Amerika georiënteerde Sjah Mohammed Reza Pahlavi hun intrede, terwijl in reactie daarop diezelfde bioscopen in opdracht van Ayatollah Khomeini weer met de grond gelijk gemaakt worden en de vrouwen hun lichamen nog sterker moeten bedekken dan voorheen.

Temidden van deze duizelingwekkende veranderingen probeert de alom gerespecteerde Aga Djan, hoofd van de moskee en de bazaar, zich staande te houden. Zijn huis is het huis van de moskee waar het groene licht van de minaretten over de binnenplaats schijnt, waar schimmen 's nachts over de gaanderijen sluipen, op weg naar een geliefde, naar een kamer waar de dingen gebeuren die het daglicht niet verdragen. Het is deze plek waar de oude kraai krast, waar de vissen springen in de vijver op de binnenplaats en waar de katten kirren op het dak, als de mannen de opiumpijp ter hand nemen. Deze beeldend opgeschreven, soms ronduit geestige duizend-en-één-nacht-sprookjes worden afgewisseld met een chronologisch verhaal, een verhaal dat je raakt als een stomp in je maag en dat begint met de komst van een zekere Galgal.

Op een nacht staat deze geheimzinnige man voor de deur en vraagt zonder omhaal om de hand van de dochter van imam Alsaberi. Aga Djan kan zijn vinger er niet op leggen, maar er is iets vreemds aan deze jongeman. Hij informeert hier en daar naar Galgals achtergrond, maar kan geen smetje ontdekken en dus wordt er uiteindelijk getrouwd. Als Alsaberi overlijdt, volgt Galgal hem op als imam. Al snel wint hij aan populariteit, juist ook door zijn nieuwe verhalen over uitvindingen in het Westen, zoals de theorie van de lichtsnelheid. Hij weet zich perfect aan te passen aan de nieuwe omstandigheden en Aga Djan is trots op hem. Goed en wel

gevestigd, laat hij echter zijn ware gezicht zien en blijkt hij een moslimfundamentalist van de bovenste plank te zijn. Uiteindelijk zal hij de rechterhand van Khomeini worden en jaagt in die functie vele honderden mensen de dood in. Galgal is overigens gemodelleerd naar Sadegh Khalkali, die ooit als de 'echte rechter van Khomeini' is opgetreden.

Het huis van Aga Djan kraakt in zijn voegen; velen vertrekken, ieder uit eigen overweging. Neef Nosrat, in de ban van westerse snufjes, vertrekt naar Teheran, waar hij uiteindelijk een soort hofnar van Khomeini wordt. Neef Shahbal laat zich in met op Moskou georiënteerde rebellengroepen, evenals zoon Djawad. Zinat, echtgenote van de oude imam, vertrekt naar de streng-islamitische stad Qom om daar nog 'zuiverder in de leer te worden' en anderen daar met harde hand van te overtuigen. Het huis raakt in een identiteitscrisis en Aga Djan kan de ontwikkelingen niet langer bijhouden. 's Nachts staart hij naar de rivier. Een traan biggelt over zijn wang en hij zegt: 'Ik wil niet klagen, maar ik voel een steen in mijn keel.'

Is Aga Djan, een conservatieve antiheld? Nee, geenszins, zijn beslissingen zijn weloverwogen, hij hecht aan traditie, maar houdt altijd oog voor het goede, het rechtvaardige. Dat laat zich het mooiste zien als hij in het geheim een reis organiseert voor de twee grootmoeders van het huis. Hun droom gaat in vervulling als ze eindelijk de *hadj* kunnen maken naar Mekka. Aga Djan ziet de wereld om zich heen veranderen, maar weigert zich te conformeren en Abdolah brengt die worsteling op zeer treffende wijze in beeld.

Een kanttekening die gemaakt dient te worden, is dat er wel heel veel wordt uitgelegd. Het lijkt of Abdolah de lezer onderschat. Voorin het boek staat een stamboom getekend, maar voor de goede orde wordt de genealogische uitleg telkens opnieuw geleverd als er een huisbewoner aan het woord komt. Handig, maar eigenlijk overbodig. Dan liever meer ruimte voor de bloemrijke taal die Abdolah bezigt. Wat te denken van zinnen als: 'Het verdriet van het huis groeide als een boom in de tuin' of 'Mieren kruipen als lange bruine touwen in de gaten van de oude muren'. Het is misschien even wennen, maar het kenmerkt de Perzische vertelkunst die nu eenmaal sterk verschilt van onze nuchtere, soms bijna minimalistische Nederlandse literatuur.

Abdolah heeft een boek willen schrijven over de 'milde islam, niet over die van het radicalisme'. Daarin is hij wonderwel geslaagd. Deze milde islam komt vooral tot zijn recht in de kleine anekdotes die tussen de bedrijven door verteld worden. Juist door deze verhalen af te zetten tegen het grote, bedreigende verhaal van Khomeini's opkomst in Iran, komt de schoonheid en de onschuld ervan tot zijn recht. Verplichte kost voor iedereen die een genuanceerder beeld van de islam wil krijgen.

uit: Roodkoper, 11e jaargang, nummer 6/7 – februari 2007